

ERDŐS ÉVA*
A víz pénzügyi jogi környezetének egyes elemei**

1. Bevezető gondolatok – a fenntartható vízgazdálkodás céljairól

A víz, mint éltető elem az emberi élet legfontosabb és elsődleges feltétele, megőrzése, védelme minden ország elsődleges érdeke. Kiemelt gondossággal szükséges ezért eljárni a víz és a vízzel való gazdálkodás jogi szabályozásában. A környezetvédelem szempontjai elsődlegesek a víz és a vízgazdálkodás pénzügyi jogi szabályozásában, a fenntartható fejlődés pedig megköveteli a víz védelmét, a vízzel való gazdálkodás szabályozásának fogyasztásának megakadályozását. Földünk édesvíz készlete állandó fogyásban van, a vízválság hatalmas kihívás elé állítja az egész világot. A túlfogyasztás, a globális felmelegedés növeli az édesvíz készlet sorvadását, a vízért folyó küzdelem ma már létfontosságúvá vált.

Földünk édesvízkészletének fogyása drámai, az elmúlt negyven évben a 13 ezer köbméter/fő/év globális átlag 5 ezerre csökkent. A népesedési folyamatok és a klímaváltozás is globális vízválsággal fenyegetnek, rendkívüli kihívás elé állítva a vízzel való gazdálkodást. A Nemzeti Vízstratégiáról szóló Kvassay Jenő Terv¹ szerint a Fenntartható Fejlődési Célok² között a víz kiemelt hangsúlyt kap. A kiemelt célok között szerepel³ a vízminőség javítása, a vizek szennyezésének csökkentése, minimalizálása, az újrahasznosított víz arányának növelése, a vízhatékonyság növelése a vízhiány problémájának kezelése érdekében, határokon átívelő együttműködés, és az integrált vízgazdálkodás megvalósítása, a vízi ökoszisztémák védelme, nemzetközi együttműködés kibővítése, és a fejlődő országok támogatása a vízzel kapcsolatos programokban, valamint a helyi közösségek részvételének támogatása és erősítése a vízgazdálkodás és a szanitáció javítása érdekében.

Éva Erdős: Some elements of the financial law environment of water – A víz pénzügyi jogi környezetének egyes elemei. *Journal of Agricultural and Environmental Law* ISSN 1788-6171, 2019 Vol. XIV No. 27 pp. 39-73 doi: 10.21029/JAEL.2019.27.39

* dr. jur., PhD, egyetemi docens, tanszékvezető, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi jogi Tanszék, e-mail: jogerdos@uni-miskolc.hu

** *A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.*

¹ A Magyar Nemzeti Vízstratégiát a Kvassay Jenő terv fektette le 2017-ben. A Magyar Kormány 2017. március 7-én elfogadta a Nemzeti Vízstratégiát és a végrehajtását biztosító intézkedési tervet és kihirdette a 1110/2017. (III. 7.) Korm. számú határozatával, Kvassay Jenő Terv, Nemzeti Vízstratégia – kormány.hu 2017 (továbbiakban: KJT).

² Az ENSZ-ben 2015 szeptemberében elfogadott Fenntartható Fejlődési Célok, lásd: kormány.hu 2017, 2.

³ kormány.hu 2017, 2.

Mindezen célok elérését segíti elő a Víz Keretirányelve⁴ és az Árvíz kockázat Kezelési Irányelv,⁵ mint az Európai Unió szabályozás fő elemei, az európai tagállamok közös fellépése érdekében. A Víz Keretirányelve lefektette, hogy „a víz nem szokásos kereskedelmi termék, hanem örökség, amit annak megfelelően védeni, óvni és kezelni kell.”⁶ A Víz Keretirányelvnek célja a vízi környezet fenntartása és javítása a Közösségben, és közös cselekvés a közösségi vízügyi politika hatékony, átlátható és összehangolt jogi keretek megteremtése érdekében. Ennek eszközeiként le kell fektetni és biztosítani kell a közös elveket, és a közös cselekvés átfogó kereteit. A fellépés eszközei: a tagállamok között a fentieket illetően összehangolt, egységes, monitoringon és hatáselemzésen alapuló probléma-azonosítás, és összevethető intézkedési tervek készítése.⁷

A vízgazdálkodás elemei interdiszciplináris jogi szabályozást igényelnek, a polgári jogi, agrárjogi, közigazgatási jogi elemek mellett megjelennek a pénzügyi jog területére tartozó szabályok is.

Jelen tanulmányban a víz egyes pénzügyi jogi szabályozási elemeit tekintem át: a víz tulajdoni helyzetét, mint a kiemelt nemzeti vagyon részét, a vízvétel egyes kérdéseit, és a vízre vonatkozó gazdálkodás legfőbb szabályozási tendenciáit, ami alatt a vizet érintő egyes közterheket vizsgálom.

2. A víz, mint vagyonelem

A víz stratégiai jelentőségű, ezt bizonyítja az a tény is, hogy jogi szabályozását tekintve igen széleskörűen ágyazódott be a jogszabályokba, és már az Alaptörvényünk is kimondja, hogy a víz a nemzeti örökségünk része, a nemzeti vagyon egyik legfontosabb elemét képezi. A víz jogi védelmét és közösségi tulajdonban maradását garantálja az Alaptörvény és a két harmados nemzeti vagyonról szóló törvény.⁸ Magyarország Alaptörvénye szerint: „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a *víz készlet*, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek *a nemzet közös örökségét* képezik, amelynek *védelme, fenntartása* és a jövő nemzedékek számára való *megőrzése az állam és mindenki kötelessége.*”⁹ Alaptörvényünk kiemeli az állam felelősségét a vízkészlet védelme, fenntartása és megőrzése körében, ugyanakkor az állam mellett közös teherként és kötelességként írja elő a vízkészlet megőrzését, védelmét mindenki számára Magyarországon.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK irányelve (2000. október 23.) a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról, mely a közösségi cselekvés kereteinek meghatározásáról szól a víz-politika területén (a továbbiakban: Víz keretirányelv).

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/60/EK irányelve az árvíz kockázatok értékeléséről és kezeléséről.

⁶ 2000/60/EK irányelv, Preambulum (1) bek.

⁷ kormány.hu 2017, 6.

⁸ 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról (továbbiakban: Nvtv.).

⁹ Alaptörvény P. cikk (1) bekezdése.

2.1. A víz jogi fogalma

A víz jogi szabályozásában meghatározó elem a víz jogi fogalmának lehatárolása, és értelmezése. A víz jogi meghatározása alá több fogalom is tartozik, például a felszíni vizek, vagy a felszín alatti vizek, szárazföldi vizek, vízfolyás, tó, átmeneti vizek, parti tengervíz, mesterséges víztest, de a víz tulajdonlására és hasznosítására vonatkozó szabályozásban a legfontosabb a felszíni vizek és a felszín alatti vizek fogalmának definiálása. Az európai uniós Víz keretirányelv meghatározása szerint a fogalmak a következők:

„A felszíni víz: a szárazföldi vizek, kivéve a felszín alatti vizet; az átmeneti vizek és a parti tengervizek, kivéve a kémiai állapot szempontját, amely szerint a felségvizek is ide tartoznak. Felszín alatti víz: mindaz a víz, amely a föld felszíne alatt a telített zónában található, és közvetlen kapcsolatban van a talajjal vagy az altalajjal.

Szárazföldi víz: minden, a földfelszínen álló vagy mozgó víz, és minden felszín alatti víz annak az alapvonalnak a szárazföld felőli oldalán, amelytől a felségvizek szélességét számítják.

Átmeneti vizek: a folyótorkolatok közelében levő felszíni víztestek, amelyek részben sós jellegűek a parti tengervizekhez való közelségük eredményeképpen, de amelyeket alapjában véve az édesvizek beáramlása befolyásol.

Parti tengervíz: egy olyan vonal szárazföld felőli oldalán levő felszíni víz, amelynek minden pontja egy tengeri mérföld távolságra van a tenger felőli oldalon annak a vonalnak a legközelebbi pontjától, amelytől a felségvizek szélességét mérik, adott esetben kiterjesztve az átmeneti vizek külső határáig.”¹⁰

A Nemzeti Vízstratégia (2017), már pontosította a fenti fogalmakat, mely szerint a releváns jogi fogalmak az alábbiak:¹¹

„Tó: szárazföldi víztest.

‘Felszíni víz’: minden, ami a földfelszínen álló vagy mozgó víz, kivéve az átmeneti vizek és a parti tengervizek.

‘Felszín alatti víz’: mindaz a víz, amely a föld felszíne alatt a telített zónában és a felszín alatti víztartó képződményekben található.

‘Ásványvíz’: olyan természetes felszín alatti víztartóból vagy vízádóból származó víz, amelynek ásványi anyag tartalma jellemzően eltér a rendszeres emberi fogyasztásra szolgáló ivóvíztől, és annak összetétele megfelel a vonatkozó jogszabályban meghatározott (így például biológiai, kémiai) határértéknek.

‘Ivóvíz’: a rendszeres emberi fogyasztásra alkalmas a fizikai, kémiai, a bakteriológiai, a toxikológiai és a radiológiai határértékeknek megfelelő víz.

‘Gyógyvíz’: olyan ásványvíz, amelynek bizonyítottan gyógyhatása van és gyógyászati felhasználásának engedélyezése külön jogszabályok szerint történik.

‘Vízszolgáltatások’: az állam, illetve a helyi önkormányzatok közfeladataival összefüggő, különösen a vízigények kielégítésére, a szennyvizek elvezetésére, illetőleg a használt vizek ártalommentes elhelyezésére, a vízkészletek védelmére irányuló közfeladatok, különösen a felszíni vagy felszín alatti víz kitermelése, tárolása, kezelése és

¹⁰ Lásd erről a Víz keretirányelv fogalom meghatározásait, a 2. cikk 1. és 2. 3. 6. 7. pontját.

¹¹ kormány.hu 2017, 134–138.

elosztása, valamint a szennyvíz összegyűjtése és kezelése, amelyet ezt követően a felszíni vizekbe juttatnak.

„Vízvédelem”: a víz, mint környezeti elem mennyiségi és minőségi védelme.”

Az említett fogalmakból látható, hogy a definíciók eltérőek a Víz keretirányelvben és a Nemzeti Vízstratégiában.

Magyarország szerencsére bőséges vízforrásokkal rendelkezik, természetes tavakkal, bányatavakkal, termál és gyógyvízzel, ivóvízzel és ásványvizekkel, de ez nem jelenti azt, hogy ez állandóan így maradhat, és azt sem, hogy a víz megfelelő jogi védelmére ne lenne szükség. Ezért is nagy szükség van a fogalmak pontos meghatározására, a tulajdoni-hasznosítási szabályokra, a vízgazdálkodás hatékony és költségtakarékos megoldásainak szabályozására. A vízhez való jog alapvető alkotmányos elv, a fogalmak tisztázása, egységesítése pedig segít a jogszabályok útvesztőiben történő eligazodásban.

A fenti fogalmakból látható, hogy a víz, általánosságban, mint *környezeti elem, mint természeti erőforrás említendő*, a szabályozás szempontjából nézve azonban jelentősége van a részletesebb definíciónak, a felszíni víz és a felszín alatti vizek megkülönböztetésének. A víz jogi státuszát illetően jelentősége van a két fogalom elhatárolásának, egyrészt az engedélyeztetési eljárásoknál, másrészt a víz állami vagy önkormányzati tulajdonba tartozását nagyon is meghatározza, hogy felszíni vízről, vagy felszín alatti vízről van-e szó.

A víz jogi definícióját tekintve „tág értelemben a vízre, mint közvetett szabályozási tárgyra vonatkozó, több jogág keretébe is tartozó előírások összességét értjük.”¹² Tekintsünk át tehát néhány vízjogi szabályozást.

2.2. A víz, mint tulajdoni elem – állami tulajdon

A víz tulajdonjogi státuszát tekintve három tulajdoni vagyon elem közé sorolható: vagy az *állami tulajdon*, vagy az *önkormányzati tulajdon*, vagy a *magántulajdon* – az ingatlan tulajdonosának tulajdona – vagyonelemei közé. Az állami tulajdon és állami vagyonelemek közé sorolást a Nemzeti vagyonról szóló törvény tartalmazza,¹³ az önkormányzati tulajdonba tartozó vagyonelemeket, vizeket, vízi létesítményeket az önkormányzati törvény¹⁴ tartalmazza, míg a magántulajdonba tartozó vagyonelemekre, vizekre vonatkozó szabályokat a Polgári törvénykönyv¹⁵ tartalmazza.¹⁶

„Magyarországon minden felszíni és felszín alatti víz, ezek medrei és víztartó képződményei közösségi – állami vagy önkormányzati – tulajdonban vannak. A kizárólagos állami tulajdon mellett helyi önkormányzatok elidegeníthetetlen törzsvagyonát képezik a helyi célokat szolgáló vízfolyások, védelmi művek és

¹² Szilágyi 2011, 595. Lásd még: Szilágyi 2013, 9.

¹³ 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról, lásd még: Lentner 2017. (a nemzeti vagyon szabályozásának citálása Lentner 2017, 2–3.

¹⁴ 2011. évi CLXXXIX. törvény a helyi önkormányzatokról, összefüggéseiben: Lentner 2019, 31–46.

¹⁵ 2013. évi V.tv. Polgári Törvénykönyv.

¹⁶ Lásd erről: Szilágyi 2011, és Szilágyi 2013, 86–93., és Szilágyi 2018, 241–243, Szilágyi 2014.

víziközművek. Az úgynevezett korlátozottan forgalomképes vizek és vízellátási létesítmények állami tulajdonban vannak.

A KJT készítése során megfogalmazásra került megállapítások: (a) A vegyes tulajdonú területek a vízellátási létesítményeken összességében rendezetlen állapotokat eredményeznek, ily módon a vízfolyás egységes kezelése nem biztosított. (b) A felszín alatti víz és víztartó képződményei vonatkozásában a vagyonkezelői jog érvényesítésének jogszabályi feltételei hiányoznak. Különösen hiányzik a 'víz' mint kezelendő vagyontárgy definiálása.

Magántulajdonban – az ingatlan tulajdonosának tulajdonában – csak az ingatlan határain belül keletkező és onnan tovább nem folyó felszíni vizek lehetnek.¹⁷

A vizeink hova tartozása, tulajdonlása és hasznosítása, a károktól való megóvása azonban korántsem ilyen egyszerűen került meghatározásra a jogszabályokban, bár 2011-ben a nemzeti vagyonról szóló törvény némi egységesítést bevezetett, azonban jelenleg is számtalan törvény és kormányrendelet szabályozza a vizek tulajdonjogi és gazdálkodási kérdéseit.¹⁸

A nemzeti vagyonról szóló törvény a nemzeti vagyonnak a közérdek és a közösség szükségleteinek céljára történő hasznosítása, a természeti erőforrások megóvása, a nemzeti értékek megőrzése és védelme, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek biztosítása szándékával született, a nemzeti vagyonnal való átlátható, és felelős gazdálkodás érdekében. A „törvény szabályozza az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló vagyon, a nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit, az állam és a helyi önkormányzatok kizárólagos tulajdonának körét, a nemzeti vagyon feletti rendelkezési jog alapvető korlátait és feltételeit, valamint az állam és a helyi önkormányzat kizárólagos gazdasági tevékenységeit.”¹⁹

Az Alaptörvényünk rögzíti, hogy az állam és helyi önkormányzat tulajdona nemzeti vagyon. Az Alaptörvény hangsúlyozza, hogy a nemzeti vagyon védelme, a természeti erőforrások védelme a közérdek szolgálata és egyben a közös szükségletek kielégítése. A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit sarkalatos törvény biztosítja.²⁰ A nemzeti vagyon, és így az állam, valamint a helyi önkormányzatok tulajdonába tartozó vizek védelmét szolgálja az az alkotmányos szabályozás is, mely szerint a nemzeti vagyont átruházni csak a törvényben meghatározott célból lehet, meghatározott kivételekkel, és a megfelelő értékarányosság követelményeinek a figyelembevételével. Garanciát jelent továbbá a *nemzeti vagyonba tartozó vizek tulajdonának védelmére* az a szabály is, hogy a nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amely átlátható, azaz a tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint

¹⁷ kormány.hu 2017, 53.

¹⁸ Pld. Vizgazdálkodásról szóló 1995.évi LVII. tv. (továbbiakban: Vgtv.), 2011.évi CCIX. tv. A víziközmű- szolgáltatásról (Vksztv.), 2009. évi CXLIV. törvény a vízi társulatokról, 72/1996 (V.22) Kormányrendelet a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról, 201/2011 (X.25.) Korm.rend. Az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről.

¹⁹ Nvtv. 1. § (1) bekezdés.

²⁰ Alaptörvény 38. cikk (1) és (2) bekezdés.

az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.²¹

A Nemzeti vagyonról szóló törvény²² a nemzeti vagyonba sorolja egyrészt az állam és a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló dolgait, másrészt azokat a dolgokat is, amelyek az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában állnak ugyan, de nem kizárólagos tulajdonukba tartoznak. A *nemzeti vagyonba* tehát beletartoznak a kizárólagos állami és helyi önkormányzati tulajdonban álló dolgok (vizek, vízi létesítmények), valamint a nem kizárólagos tulajdonba tartozó állami és helyi önkormányzati tulajdonú vagyonelemek.

A *nemzeti vagyon* fogalmkörébe tartozó vagyontípus lehet állami vagyon, állami tulajdon, vagy helyi önkormányzati vagyon, helyi önkormányzati tulajdonú vagyontárgy. Az *állami vagyon* lehet kizárólagos tulajdonba tartozó vagyonelem, vagy lehet nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyontárgy.

Az *állam kizárólagos tulajdonába*²³ tartozik, és ennek megfelelően a *nemzeti vagyon részét* képezik – többek között: (a) A föld méhének kincsei természetes előfordulási helyükön, (b) a felszín alatti vizek, a felszín alatti vizek természetes víztartó képződményei, a folyóvíz és természetes tavak elhagyott medre és a folyóvízben, természetes tavakban újonnan keletkezett sziget, valamint az Nvtv. 1. mellékletében meghatározott folyóvizek, holtágak, mellékágak, természetes tavak és ezek medre, (c) az Nvtv. 1. mellékletében meghatározott csatornák, tározók, árvízvédelmi fővédvonalak és egyéb vízi létesítmények, valamint az állami tulajdonban álló vízi közművek.²⁴

Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősül a Nvtv. 2. mellékletében meghatározott, valamint törvényben vagy kormányrendeletben ekként meghatározott állami tulajdonban álló vagyonelem, állami tulajdonú társasági részesedés.

A Nemzeti vagyonról szóló törvény (Nvtv.)²⁵ a stratégiai fontosságú vizeinket, mint a folyóink, a természetes tavaink - a Balaton, Kis-Balaton, Velencei tó, Fertő-tó és a Hévízi –tó - a *kizárólagos állami tulajdonba* tartozó vagyonelemek közé sorolja be.

²¹ Lásd Alaptörvény 38. cikk (3)–(4) bekezdés.

²² Nvtv. 1. § (2) bekezdés a) és b) pontja.

²³ Nvtv. 4. § (1) bekezdés c), d) és e) pontja.

²⁴ Nvtv. II. fejezet: a nemzeti vagyon fogalmkörébe tartozó egyes vagyontípusok 1. pont: állami vagyon 4.§ kizárólagos állami tulajdonba tartozó elemek c), d), e) pontja.

²⁵ Nvtv. 1. sz. melléklete tartalmazza az alábbiakat: Az állam kizárólagos tulajdonában levő dolgok, A.) Folyók, patakok, holtágak, mellékágak és azok medre, valamint vízilétesítmények jegyzéke, I. Folyók, patakok, holtágak, mellékágak és azok medre felsorolásszerűen és hosszaiak megjelölésével vannak feltüntetve. A Nvtv. 1. mellékletének II. pontja sorolja fel az állam kizárólagos tulajdonában levő vízilétesítményeket, (pld. Duna- Tisza csatorna, Kiskunsági főcsatorna), a csatornákat, a belvíztározókat, első- és másodrendű árvízvédelmi műveket, a töltéseket, az árvízi tározók vízilétesítményeit, a folyók, csatornák szabályozott műveit, zsilipeit, duzzasztott tereit, a regionális vízi közművekből a közművagyon, a belvíz csatornákat, a vízfolyásokat, árvízi tározókat, az összetett létesítményeket, vizeket, és a törvény 1. mellékletének III. pontja sorolja fel az állam kizárólagos tulajdonába tartozó fent nevesített természetes tavakat.

Az állam kizárólagos tulajdonába tartoznak a folyók, patakok, holtágak, mellékágak és azok medrei, valamint a különböző vízi létesítmények és a természetes tavak.²⁶ A folyók, patakok, holtágak, mellékágak és azok medre felsorolásszerűen és hosszaik megjelölésével vannak feltüntetve a nemzeti vagyonról szóló törvény 1. mellékletében.

A törvény (Nvtv.) 2. számú mellékletében találhatóak *a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonba tartozó vagyontárgyak*, mint *a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonban tartandó állami tulajdonban álló társasági részesedések*.²⁷

Korlátozottan forgalomképes nemzeti vagyonnak minősül, a nemzeti vagyonról szóló törvény 2. melléklet I. pontja szerinti *nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon körébe nem tartozó*, többségi állami tulajdonban álló, a közbeszerzésekről szóló 2011. évi CVIII. törvény XIV. fejezetében meghatározott közszolgáltatási tevékenységet ellátó gazdasági társaságban fennálló, állami tulajdonban lévő *társasági részesedés*.²⁸ Az ilyen vagyontárgy kizárólag a helyi önkormányzatok vagy társulásaik részére idegeníthetőek el, és a korlátozott forgalomképesség is csak addig áll fenn, amíg a társaság közszolgáltatási tevékenységet lát el.

A kizárólagos állami tulajdonban álló vagyonelemek, forgalomképtelenek.

A forgalomképtelen nemzeti vagyon „nem idegeníthető el, vagyonkezelői jog, jogszabályon alapuló, továbbá az ingatlanra közérdekből külön jogszabályban feljogosított szervek javára alapított használati jog, vezetékjog vagy ugyanezen okokból alapított szolgálat, továbbá a helyi önkormányzat javára alapított vezetékjog kivételével nem terhelhető meg, biztosítékul nem adható, azon osztott tulajdon nem létesíthető.”²⁹

A kizárólagos állami tulajdonba tartozó vagyonelemek, valamint a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonba tartozó, továbbá a korlátozottan forgalomképes állami vagyon egyben a kincstári vagyon részét is képezi.

„*A korlátozottan forgalomképes vagyon*: a Nvtv. 1. § (2) bekezdés a) pontja hatálya alá és nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonba *nem tartozó* azon nemzeti vagyon, amelyről törvényben, illetve - a helyi önkormányzat tulajdonában álló vagyon esetében - törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében meghatározott feltételek szerint lehet rendelkezni.”³⁰ *Forgalomképes az a vagyon*, amely szabadon lehet polgári jogügylet – adásvétel, csere, használat, hasznosítás – tárgya.

²⁶ Lásd uo. Nvtv. 1. sz. mellékletet I.-II.-III. pontja.

²⁷ Nvtv. 2. sz. mellékletében találhatóak az állami tulajdonú társaságok nevei, és társasági részesedése az államnak, a Tiszavíz Vízerőmű Energetikai Kft. 100% állami részesedéssel, a Duna menti, a Dunántúli, Észak-dunántúli, Észak-Magyarországi, Tisza menti Regionális Vízművek Zrt. 75%+1 szavazattal. Ezek a vagyonelemek a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonba tartoznak.

²⁸ Nvtv. 4. § (4) bekezdés.

²⁹ Nvtv. 3. § (1) bekezdés 3. pontja.

³⁰ Nvtv. 3. § (1) bekezdés 6. pontja.

2.3. A víz, mint önkormányzati tulajdon

Önkormányzati tulajdonban áll az önkormányzati vagyon, amelynek két része van: a törzsvagyon és az üzleti vagyon.

Az önkormányzat törzsvagyonja a közvetlenül a kötelező önkormányzati feladatkör ellátását vagy hatáskör gyakorlását, azaz a közhatalmat szolgálja, és ide tartoznak azok a vagyonelemek, amelyeket: (a) az Nvtv. *kizárólagos önkormányzati tulajdonban álló* vagyonnak minősít, (b) törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete *nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak* minősít (az a) és b) pont a továbbiakban együtt: *forgalomképtelen törzsvagyon*), (c) törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete *korlátozottan forgalomképes* vagyonelemként állapít meg.

Vagyis az önkormányzati törzsvagyon *forgalomképtelen és korlátozottan forgalomképes vagyontárgyakból* áll. A forgalomképtelen törzsvagyon elemeinek tulajdonjoga nem ruházható át, nem terhelhető meg, nem lehet tartozás fedezete, nem köthető le, és végrehajtás sem vezethető rá.

Az önkormányzati törzsvagyon részei a *kizárólagos önkormányzati tulajdonban álló, forgalomképtelen vagyonelemek*, valamint a *korlátozottan forgalomképes vagyon* elemek, és a *nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű, vagyis szintén forgalomképtelennek minősülő vagyonelemek*. Ez utóbbi vagyonelemek körét az önkormányzatoknak rendeletben kell meghatározniuk.

A helyi önkormányzat *kizárólagos tulajdonát képező, forgalomképtelen nemzeti vagyonába tartoznak*: (a) a helyi önkormányzat tulajdonában álló - külön törvény rendelkezése alapján részére átadott - vizek, közcélú vízi létesítmények, ide nem értve a vízi közműveket.³¹ (b) *Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak* minősül a 2. mellékletben meghatározott, valamint törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében ekként meghatározott a helyi önkormányzat tulajdonában álló vagyonelem.

A gyakorlatból merítve, nézzük meg egy több tóval is rendelkező község, Mályi község Önkormányzatának vagyonrendeletét³², amiben a következő szabályozást olvashatjuk.

Az Önkormányzat törzsvagyonába tartoznak a *forgalomképtelen vagyontárgyak* és a *korlátozottan forgalomképes vagyontárgyak*. A *forgalomképtelen vagyontárgyak* közé tartoznak a Nvtv. 5.§ (4) bekezdésében megjelölt vagyontárgyak, valamint a *nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon*, amit törvény vagy önkormányzati rendelet ilyenek minősít. *Mályi Község Önkormányzata vagyonrendeletében nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak* minősíti a *Mályi tavat és a Középső tavat*, melyek *forgalomképtelen vagyonelemek*. A *forgalomképtelenség megszüntetéséhez* Mályi Község Önkormányzat képviselő-testületének döntése szükséges a vagyonrendelet értelmében.

³¹ Nvtv. 5.§ (3) bekezdés d) pont, a régebbi szabályokról lásd még: Szilágyi 2011, 595–622.

³² Mályi Község Önkormányzata Képviselőtestületének 9/2015 (IV.30.) önkormányzati rendelete az Önkormányzat vagyonáról, a vagyonhasznosítás rendjéről és a vagyontárgyak feletti tulajdonosi jogok gyakorlásának szabályairól.

Látható tehát, hogy a község illetékességi területén található önkormányzati rendeletben nevesített tavak az önkormányzat kizárólagos tulajdonába tartoznak, ugyanakkor, az önkormányzati rendeletben felsorolt *más tavak* is találhatóak a község területén, melyeket a rendelet nem nevesít, azok horgász tóként magántulajdonban vannak. Az önkormányzat tulajdonában álló Mályi tó és a Középső tó eredendően a bányaművelés alól kivont tavak, amelyeket üdülő övezet vesz körbe. A példa jól mutatja, hogy egy víznek, természetes tónak, bányatónak, bányaművelés alól kivont tónak többféle tulajdonosa lehet, melyre többféle szabályozás is vonatkozik értelemszerűen.

Mályi Község Önkormányzatának vagyonrendelete szerint a vizek fogalma: „folyóvizek, (folyók, állandó és időszakos vízfolyások), a közcélú csatornák, és a természetes tavak, vagy ezek medre.”³³ A vagyonrendelet azonban nem tesz különbséget a tavak különböző fajtái között, csupán a természetes tavakat említi, ugyanakkor a Mályi tó régebben bányató volt, ami bányaművelés alól már kikerült. Ebből következően az a tó, ami nem minősíthető természetes tónak, az nem minősül víznek sem? Hol van a víz meghatározásánál a természetes tavakon kívüli egyéb tavak (bányaművelés alól kivont tavak, bányatavak) figyelembevétele és besorolása? Ebből következően a nem természetes tavak nem állnak a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában, nem forgalomképtelenek és nem képezik a törzsvagyona részét, kivéve a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak tekinthető Mályi tavat és a Középső tavat. Mályi önkormányzatának területén álló egyéb tó/tavak tehát nem képezik az önkormányzat tulajdonát. A példa alátámasztja azt a problémát, hogy a víz és a vizek definiálása nem történik egységesen, a víz mint vagyontárgy hiányosan van kezelve.

Az Önkormányzati vagyonrendelet szerint még az önkormányzat tulajdonában áll és a törzsvagyon részét képezi: az *önkormányzat forgalomképtelen vagyontárgyai* közé tartoznak a *vizek* és vízi közműnek nem minősülő *közcélú vízi létesítmények*.³⁴

A szabályozásból levonhatjuk azt a *következtetést*, hogy a vizekre vonatkozó rendelkezések nagyon szerteágazóak, a fogalmak heterogének az egyes jogszabályokban, és a vizek egyes fajtáinak megkülönböztetése, – mint például a természetes tavak, bányatavak, bányaművelés alól felhagyott tavak, horgásztó – nagyon változatos. A tulajdoni szabályok több helyen vannak elrejtve, és nem egységesek. A vizek védelmének az egységes szabályozás mindenképpen jobban megfelelné álláspontom szerint.

Amit következtethetünk a különböző jogszabályokban meghatározott szabályozásból: (a) A természetes tavak, folyók, a felszín alatti vizek állami tulajdonban vannak, forgalomképtelenek, a nemzeti vagyon részét képezik.

³³ Mályi Község Önkormányzata Képviselőtestületének 9/2015 (IV.30.) önkormányzati rendelete 19. Értelmező rendelkezések 30. § 23. pontja.

³⁴ Mályi 9/2015 (IV.30.) önk. rendelet 3. § (3) bekezdése. A 30. § szerint víziközműnek nem minősülő közcélú vízi létesítmény: az a létesítmény, ami a vízügyről szóló törvényben meghatározott vízgazdálkodási célkitűzése érdekében valamely vízgazdálkodásilag összefüggő területen lévő települések vagy érdekeltek együttes szükségletét szolgálja.

(b) Önkormányzati tulajdonban vannak azok a tavak, vizek, amelyeket az adott önkormányzat a rendeletében felsorol, vagy nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű vagyontárgynak minősít, és nem képezik az állam tulajdonát, azaz nincsenek felsorolva a Nemzeti vagyonról szóló törvény kizárólagos állami tulajdonú vagyontárgyai között, ezek forgalomképtelen vagyon elemek. (c) A stratégiaileg fontos vizeink a nemzeti vagyon részét képezik. A nemzeti vagyonba beletartoznak az állam és az önkormányzat tulajdonában álló vagyon elemek. (d) A helyi önkormányzatok vagyonába tartoznak még, korlátozottan forgalomképes törzsvagyonként a vízi közművek.

A vízi közművek tehát már az önkormányzatok korlátozottan forgalomképes törzsvagyonának részét képezik, hasonlóan a közszolgáltatási tevékenységet ellátó gazdasági társaságban fennálló, helyi önkormányzati tulajdonban lévő társasági részesedéshez. A korlátozottan forgalomképes vagyon legfontosabb jellemzője, hogy az kizárólag az állam, másik helyi önkormányzat vagy önkormányzati társulás részére idegeníthető el, és hogy hitelfelvétel és kötvénykibocsátás fedezetéül nem használható fel.³⁵

A helyi önkormányzatokról szóló törvény³⁶ nem foglalkozik részletesen a vizekre vonatkozó vagyonjogi és egyéb szabályozással, viszont az önkormányzatok feladatkörébe tartozónak, azaz közfeladatnak tekinti, és a helyi közügyek között sorolja fel a vízzel kapcsolatosan a víziközmű-szolgáltatást, amennyiben a víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény rendelkezései szerint a helyi önkormányzat az ellátásért felelősnek minősül. A fővárosi önkormányzat feladatkörébe tartozik a Mötv szerint³⁷ az ivóvíz-ellátás és a csatornaszolgáltatás. A vízi közmű szolgáltatás³⁸ részét képezi az ivó vízzel való ellátás, ami tehát közszolgáltatásnak, közfeladatnak minősül, és a Mötv. a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatok között sorolja fel. A vízi közmű ugyanis olyan közcélú vízi létesítmény, amely a település közműves ivó vízellátását, ezen belül az ivóvíztermelést, az ehhez kapcsolódó ivóvízbázis-védelmet, az ivóvízkezelést, -tárolást, -szállítást és -elosztást, felhasználási helyekre történő eljuttatást biztosítja. Biztosítja még a közműves szennyvízelvezetést is.

Az önkormányzatok tulajdonában álló vizekre vonatkozó rendelkezéseket tehát a Nemzeti vagyonról szóló törvény és az egyes önkormányzatok képviselő testületének önkormányzati rendeletei tartalmazzák.

2.4. A vízgazdálkodási tevékenység, a vizek hasznosítása

A Nemzeti vagyonról szóló törvény értelmében az állam kizárólagos gazdasági tevékenysége³⁹ a csatornák, az állami tulajdonban álló víziközművek, valamint a

³⁵ Szilágyi 2013, 89.

³⁶ 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 13. § (21) bekezdés (a továbbiakban: Mötv.).

³⁷ Mötv. 23. § 12. pontja.

³⁸ 2011. évi CCIX. törvény a víziközmű-szolgáltatásról 2. § 20. pont.

³⁹ Nvtv. 12. § (1) bek. d) pontja.

regionális közműrendszerek létrehozása és működtetése, a helyi önkormányzatok kizárólagos gazdasági tevékenysége a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló - külön törvény rendelkezése alapján részére átadott - vizek, közcélú vízi létesítmények működtetése, és a törzsvagyon részét képező helyi közművek létrehozása és működtetése.⁴⁰

Az állami tulajdonban álló vizek hasznosításának jogát az állam csak koncessziós szerződéssel adhatja át, a kizárólagos állami tulajdonban vagy a helyi önkormányzat forgalomképtelen törzsvagyonában álló vizek, csatornák, tározók tulajdonosaként az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető halászati jog nem minősül viszont kizárólagos tevékenységnek.⁴¹

Az állami tulajdonban lévő vizek hasznosítására és nyilvántartására vonatkozó szabályokat a vízgazdálkodásról szóló törvény állapítja meg.⁴²A felszíni és felszín alatti vizek hasznosításáról, hasznosíthatóságának a megőrzéséről, és a vízkészletekkel való gazdálkodásról a vízgazdálkodási törvény, azaz a 1995.évi LVII. törvény rendelkezik. A Vgtv. Értelmében állami feladat a vízgazdálkodási koncepció, a vizek jó állapotának elérését szolgáló intézkedések programjának, a vízkészletek védelmét és fenntartható használatát szolgáló finanszírozási és költséggazdálkodási politikának, az árpolitikának a kialakítása, továbbá a Nemzeti Környezetvédelmi Programmal összhangban lévő nemzeti programok kialakítása, jóváhagyása, a nemzetközi együttműködésből fakadó vízügyi feladatok ellátása, a víznyerő területek ivóvízbázissá nyilvánítása, a vízügyi igazgatási és hatósági feladatok szabályozása, az állami tulajdonban lévő közcélú vízellétesítmények működtetése, a vízkár elhárítási tevékenység szabályozása. A vizekkel és a vízi létesítményekkel összefüggő állami feladatok körében az igazgatási tevékenységeket (a továbbiakban: vízügyi igazgatás) a vízügyi igazgatási szervek végzik. A vízügyi igazgatási szervek látják el az állami tulajdonban lévő vizek és vízi létesítmények, a felszín alatti vizek víztartó képződményeinek és a felszíni vizek medreinek vagyonekezelését,

A települési önkormányzat feladata: a település belterületén a csapadékvízzel történő gazdálkodás, a vízgazdálkodás, a közműves vízellátáskörében a vízfogyasztás rendjéről való gondoskodás, a nem közműves ivóvíz ellátás, a szennyvízelvezetés, az ivóvízellátást biztosító vízi létesítmények védelme. A települési önkormányzat feladata továbbá: a vízgazdálkodási feladatokkal kapcsolatos önkormányzati hatósági feladatok ellátása; a természetes vizek fürdésre alkalmas partszakaszainak és azzal összefüggő vízfelületének kijelölése, a helyi vízrendezés, és vízkár elhárítás, árvíz, és belvív elvezetés.⁴³

⁴⁰ Nvtv. 12. § (2) bek. f) pont.

⁴¹ Nvtv. 12. § (7) bekezdés.

⁴² Nvtv. 16. § (1) bekezdés o) pontja állapította meg. 1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról.

⁴³ Lásd erről: Nagy 2016. – A vízellátással kapcsolatos pénzügyi szabályozási kérdéseket elemzi a szerző nemzetközi kitekintéssel.

2.5. A víz, mint a föld tulajdonosának tulajdona

Nézzük a vizek harmadik lehetséges tulajdonosának, az ingatlan tulajdonosának mi lehet a tulajdonában?

A 2013.évi V. törvény (Polgári Törvénykönyv: Ptk) nem említi a vizek tulajdonjogára vonatkozó szabályozást, csupán annyit ír elő, hogy az ingatlanon fennálló tulajdonjog a föld feletti légitérre és a föld alatti földtestre az ingatlan hasznosítási lehetőségeinek határig terjed.⁴⁴ Ebbe a határba akár beletartozhatnának a fúrt kutak is, melyek hasznosítása azonban egy 220 méterre lefúrt kút esetében már a felszín alatti vizeket érinti, amelyek az állam kizárólagos tulajdonát képezik. A Ptk. értelmében azonban van korlátja az előbbi szabálynak, mégpedig: az ingatlanon fennálló tulajdonjog nem terjed ki a föld méhének kincsére és a természeti erőforrásokra.⁴⁵ Mivel a felszín alatti víz az állami vagyon része, és a víz természeti erőforrás, ebből következően a mélyre fúrt kútból felhozott és, majd kereskedelmi forgalomba hozott víz, ásványvíz nem lehet magánszemély, vagy a föld tulajdonosának tulajdona, de kérdés, hogy hasznosíthatja-e azt a föld tulajdonosa, vagy hogyan hasznosítható magánszemély, vagy magánszemélyek tulajdonában álló gazdasági társaság által?

A Kvassay Jenő Terv (Nemzeti vízstratégia) szerint „magántulajdonban – az ingatlan tulajdonosának tulajdonában – csak az ingatlan határain belül keletkező és onnan tovább nem folyó felszíni vizek lehetnek.”⁴⁶ Mi akkor a helyzet a magántulajdonban álló földterület alatt található vízkészlettel? Hogyan lehet hasznosítani ezeket a vizeket?

A vízgazdálkodásról szóló törvény rendelkezései szerint:⁴⁷

Az ingatlan tulajdonosának a tulajdonában vannak: az ingatlan határain belül keletkező és ott befogadóba torkolló vízfolyások; az ingatlan határain belül levő természetes állóvizek (a tó, a holtág), az ingatlanra lehulló és az ingatlanon maradó csapadékvíz; és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában az ingatlan határain belül levő és saját célt szolgáló vízellátási létesítmények.

Az állami tulajdonban lévő természetvédelmi szempontból védett, fokozottan védett, illetve védelemre tervezett területeken lévő vizek forgalomképtelenek.

A vízgazdálkodásról szóló 1995.évi LVII. törvény 6. §-a szerint: A nemzeti vagyonról szóló törvényben, valamint az ingatlan tulajdonosának tulajdonában meg nem jelölt vizek és vízellátási létesítmények állami tulajdonban vannak, de forgalomképesek. Elidegenítés esetén az érintett helyi önkormányzat vagy önkormányzati társulás – több önkormányzat esetében az érintettség arányában – elővásárlási joggal rendelkezik. Az elővásárlási jog szempontjából érintett az a helyi önkormányzat, amelynek a közigazgatási területén vagy határán van a víz, illetve vízellátási létesítmény.

A természetes úton létrejött – a meder részét már nem képező – feliszapolódáson (parti növedék) csak a parti ingatlan tulajdonosa szerezhethet tulajdont.

⁴⁴ Ptk. 5:17. § (1) bekezdés az ingatlanon fennálló tulajdonjog terjedelme.

⁴⁵ Ptk. 5:17. § (2) bekezdés.

⁴⁶ kormány.hu 2017, 53.

⁴⁷ Vgtv. 6. § (4)-(5) bek.

A jelenlegi Ptk. szerint az állami vagyon fogalma jogilag teljes körűen nem definiált, így több jogszabály rendelkezéseinek az összevetésével állapíthatóak meg a vizek tulajdonjogára vonatkozó szabályok, melyek nehézkes jogalkalmazást és jogértelmezést tesznek lehetővé. A Ptk. azonban egyértelműen meghatározza, hogy az ingatlanon fennálló tulajdonjog nem terjed ki a természeti erőforrásokra. Ennek némileg ellentmond a vízgazdálkodásról szóló törvény említett rendelkezése, mely szerint az ingatlan tulajdonosának tulajdonában vannak az ingatlan határain belül lévő természetes állóvizek, kivéve amelyeket a nemzeti vagyonról szóló törvény állami tulajdonba sorol. Ezek minden esetben – többek között - a felszín alatti vizek, amelyek csakis engedély birtokában hozhatóak fel a felszínre és engedéllyel hasznosíthatóak. A felszín alatti vizek hasznosítására – a felszín alatti vizek védelméről szóló 2019/2004. (VII.21) Korm. rendelet – vonatkozik. A jogszabály nem teljesen egyezően definiálja a fogalmat, mintegy kiegészíti a felszín alatti vizek fogalmát, azaz a *felszín alatti víz*⁴⁸ a terepfelszín alatt a földtani közeg telített zónájában (így különösen a földtani képződmények pórusaiban, hasadékaiban) elhelyezkedő víz.

A felszíni vizek minőségének védelméről a 220/2004. Korm. rend (VII.21) szól, mely tovább pontosítja a *felszíni vizek* definícióját: „a föld felszínén lévő állóvíz (így különösen: tó, bányató, mocsár, tározó), vízfolyás (így például: folyam, folyó, patak, ér, csatornák, időszakos vízfolyás, vízmosás) vize.”⁴⁹

3. A felszín alatti vizek hasznosítása

A felszín alatti vizek hasznosítása több módon is történhet, a fúrt kutak⁵⁰ és a mezőgazdasági öntözések is e körbe tartoznak.⁵¹ Jelen esetben azonban a felszín alatti vizek hasznosításának azzal a módjával foglalkozom, mely a vízkivételre vonatkozik, elsősorban ásványvíz hasznosítása esetén, vagy ivóvíz hasznosítása esetén, a felszín alatti vizek állapotát érintő tevékenységként.

A felszín alatti vizek védelméről szóló jogszabály értelmében a felszín alatti vizek állapotát érintő tevékenységeket csak környezetvédelmi megelőző intézkedésekkel lehet végezni, ellenőrzött körülmények között, és csakis úgy, hogy az hosszú távon se veszélyeztesse a felszín alatti vizek jó állapotát, a környezeti célkitűzések teljesülését.⁵² Ezen kívül biztosítani kell a felszín alatti vizek jó mennyiségi állapotának a védelmét is. Ezen azt értjük, hogy a felszín alatti vizeket érintő tevékenység nem vezethet a felszín alatti víztest kémiai és fizikai állapotromlásához, beleértve a káros víz (nyomás) szint, vagyis a vízszint emelkedését.

A *felszín alatti vízkivételre* tehát külön jogszabály szerinti engedély szükséges. *Közvetlen vízkivétel* esetén vízjogi engedélyre van szükség, közvetett vízkivétel esetén

⁴⁸ 219/2004. Korm. rendelet 3. § 9. pontja.

⁴⁹ 220/2004 (VII.21.) Korm. rend. 3. § 1. pontja.

⁵⁰ A fúrt kutak szabályozásáról lásd: Szilágyi, Baranyai & Szűcs 2017; Szűcs & Illyés 2019.

⁵¹ A mezőgazdasági öntözések szabályozásáról lásd részletesebben: Szilágyi 2015.

⁵² A mezőgazdasági öntözések szabályozásáról lásd részletesebben: Szilágyi 2017a; Szilágyi 2017b.

⁵³ 219/2004. Korm. rendelet 8. §.

pedig a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004. (VII.21.) Korm. rendeletben meghatározott feltételek szerinti engedély szükséges.

Közvetett vízkivétellel járó tevékenységre vonatkozó engedély akkor adható ki, ha a m³/napban és m³/évben meghatározott vízkivétel – a többi meglévő vízkivétellel együtt vizsgálva – átmenetileg sem veszélyezteti (a) a környezeti célkitűzések elérését; (b) az érintett víztestre jogszabályban, illetve a külön jogszabály szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási tervben megállapított intézkedések megvalósítását.

Nem ivóvíz-minőségű vízigény kielégítésére jó minőségű felszín alatti víz vízkivétele csak akkor engedhető meg, ha a vízigény felszíni vízből történő kielégítése a *költség-haszon elemzés* eredménye szerinti aránytalanul magas költség, illetve a természeti viszonyok miatt nem valósítható meg.⁵³

A vízkivétel engedélyezett mennyisége, figyelembe véve a többi közvetlen és közvetett vízkivételt nem haladhatja meg a jogszabály szerinti igénybevételi határértéket.

A vízkivétel nem csak engedély köteles, de bejelentési (részletes bejelentőlap, egyszerűsített bejelentőlap és éves jelentés) kötelezettséggel, valamint adatszolgáltatási kötelezettséggel is jár.

4. A felszín alatti vizek védelmére vonatkozó bírság és a hasznosítása után fizetendő vízkészlet járulék

A vizek hasznosítására vonatkozó szabályozás szigorú és ellenőrzött, ezért ahhoz pénzügyi jog szempontjából nézve jelentős jogkövetkezmény is járul, ez a *felszín alatti vízvédelmi bírság*.

Az a magánszemély, vagy gazdasági társaság, amely a felszín alatti vizek hasznosítására vonatkozó szigorú szabályokat megszegi, *felszín alatti vízvédelmi bírság* fizetésére lesz köteles a felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004 (VII.21.) Korm. rendelet alapján. A *bírság* több tényállás esetén szabható ki, egyrészt a jogszabályi tilalmak és kötelezettségek⁵⁴ megszegése esetén; vagy a szennyező fizet elve alapján, a végleges kármentesítési beavatkozásra vonatkozó határozat végre nem hajtása esetén; vagy a hatósági kötelezésben előírt adatszolgáltatási, bejelentési kötelezettség teljesítésének elmulasztása esetén szabható ki.⁵⁵

A bírság mértéke függ a tilalom megszegési tényezőtől – sajátos számítást alkalmazva,⁵⁶ a jogszabály mellékletében meghatározott képlet szerint: függ az egyes szennyező anyagok, valamint a felszín alatti víz és a földtani közeg szennyezésétől, károsodásától, amelynek összege adja ki a fizetendő bírságot. Másrészt a bírság egyenlő a szennyezés, károsodás mértékével, vagy harmadrészt a bírság a bejelentési, adatszolgáltatási kötelezettségek megszegése esetén a mulasztás mértékétől függően 50.000 ft-tól 300.000 forintig terjedhet. A kiszabott bírság ismételhető, amennyiben az

⁵³ 219/2004. Korm. rendelet 12. §.

⁵⁴ 219/2004. Korm. rendelet 10-11.§-ában meghatározott tilalmak.

⁵⁵ 219/2004. Korm. rendelet 36. §.

⁵⁶ A 2019/2004. (VII.21) Korm. rendelet 11. sz. melléklet 1. pont B.) pontjában meghatározott képlet szerint: függ az egyes szennyező anyagok és a felszín alatti víz és a földtani közeg szennyezésétől, károsodásától, amelynek összege adja ki a fizetendő bírságot. 36. § (5) bek.

újából kiadott határidő alatt nem történt meg a helyreállítási kötelezettség, vagy a mulasztás pótlása.

A felszín alatti vizek hasznosítása esetén *vízkészlet járulékot* is kell fizetnie az igénybevevőnek.⁵⁷ Aki tehát a saját ingatlana területén a felszín alatti vizet akarja hasznosítani akár ásványvízként, akár ivóvízként, annak nemcsak bejelentési, adatszolgáltatási kötelezettségének kell eleget tennie, és engedélyek birtokában teheti csak ezt meg, hanem vízkészlet járulékot is köteles fizetni a felhozott víz mennyisége után.

A vízgazdálkodásról szóló törvény (1995.évi LVII. törvény) fokozott védelmi és biztonsági szabályokat ír elő az ivóvízkészlet védelmében. Aki vízkészlet hasznosítására jogot szerzett az köteles, a vízbázis ésszerű, hatékony és biztonságos használatára. Ásvány- és gyógyvíz hasznosítást szolgáló vagy erre kijelölt vizeket a vízkivétel védőidomainak, védőterületének meghatározott mértékű kijelölésével és fenntartásával fokozott védelemben és biztonságban kell tartani (vízbázisvédelem). A felszín alatti vizet csak olyan mértékben szabad igénybe venni, hogy a vízkivétel és a vízutánpótlás egyensúlya minőségi károsodás nélkül megmaradjon, és teljesüljenek a külön jogszabály szerinti, a vizek jó állapotára vonatkozó célkitűzések elérését biztosító követelmények.⁵⁸

Vízkészletjárulékot kell fizetnie a vízhasználónak és az üzemi fogyasztónak. A vízhasználó a vízjogi létesítési, üzemeltetési engedélyben lekötött vagy engedély nélkül felhasznált, vízmennyiség után, az üzemi fogyasztó pedig a ténylegesen igénybe vett vízmennyiség után vízkészletjárulékot köteles fizetni.⁵⁹

A hivatkozott jogszabály értelmében vízhasználó az, aki vízjogi engedély alapján vízkivétellel vízhasználatot gyakorol, vagy vízjogi engedélyben vízkészletet köt le. Üzemi fogyasztó pedig az aki, ivóvizet szolgáltató közműről saját, gazdasági célú vízhasználatához településenként évi 10.000 m³-nél nagyobb vízmennyiséget használ fel.⁶⁰

A vízhasználónak a vízkészletjárulékot (a) 4,50 forint/m³ alapjárulék figyelembevételével a ténylegesen igénybe vett vízmennyiség alapján kell kiszámítania. (b) amennyiben a vízjogi engedélyben meghatározott vízmennyiséget 10%-nál nagyobb mértékben túllépi, a teljes többletmennyiség után 9,00 forint/m³ alapjárulék figyelembevételével, a befizetés összegét meghatározó, külön jogszabályban előírt - az igénybe vett vízmennyiség meghatározásának módjától, a vízhasznosítás és a vízkészlet jellegétől, továbbá az adott térség vízkészlet-gazdálkodási helyzetétől függő - szorzószámok alkalmazásával, a ténylegesen igénybe vett vízmennyiség alapján kell kiszámítania.⁶¹ (c) engedély nélküli vízhasználat esetén 28,90 forint/m³ alapjárulék figyelembevételével a ténylegesen igénybevett vízmennyiség szerint kell kiszámítani.

⁵⁷ Lásd erről részletesebben: Nagy 2013, 198–213. A vízkészletjárulék az igénybevételi járulékok körébe tartozik, amelyet a környezetvédelmi szabályozás határoz meg.

⁵⁸ Vgtv. 15. § (1) bek.

⁵⁹ A vízkészlet járulék szabályait lásd a vízgazdálkodásról szóló 1995.évi LVII. törvény 15/A-15/F. § -áig. Lásd még: Nagy 2017.

⁶⁰ 1995. évi LVII. törvény 15/A.

⁶¹ Vgtv. 15/B. § (1) bek.

Az üzemi fogyasztónak a vízkészletjárulékot 14,10 forint/m³ alapjárulék alapján a ténylegesen igénybe vett vízmennyiség után kell kiszámítania.

Nem kell a vízhasználónak vízkészletjárulékot fizetni: vízjogi engedélyenként évi 500 m³-t meg nem haladó vízmennyiség után, ha a vízügyi hatóság a vízkivételt korlátozta, vagy ha a vízkészletjárulék tárgyevi összege nem haladta meg a 1000 forintot. Nem kell a felszín alatti vízkivételnél a vízjogi engedély szerinti víztartó rétegbe visszasajtolta - a felszín alatti vizeket nem veszélyeztető - vízmennyiség után sem fizetni vízkészletjárulékot, vagy ha természeti okokból a vízkészlet nem áll rendelkezésre. Ezt azonban hatvan napon belül jelenteni kell a hatóságnak. Termálvíz esetén ez az összeg csökkenthető. A vízkészlet járulékfizetési kötelezettség a vízfelhasználónál 10.000 m³-t meghaladó vízmennyiség felhasználásának megkezdésével keletkezik.⁶²

Kis fogyasztónak minősül akinek a napi vízmennyisége nem haladja meg a napi 25 m³-t.

Az üzemi fogyasztónak nem kell vízkészletjárulékot fizetnie, ha a közegészségügyi előírások az igénybe vett vízmennyiség több mint 50%-ára ivóvízminőséget határoznak meg.

A vízhasználó a naptári év első három negyedévének vízigénybevétele után számított vízkészletjárulékot és az üzemi vízfogyasztó a vízkészletjárulékot a tárgynegyedévet követő hónap 15. napjáig köteles az illetékes vízügyi hatóság által megjelölt számlára befizetni.

A vízhasználó a tárgyevi első háromnegyedévet követően, az üzemi fogyasztó a tárgynegyedévet követő hónap 15. napjáig köteles adatot szolgáltatni a vízügyi hatóság részére a tényleges vízigénybevételéről, és a fizetési kötelezettségeinek a kiszámításáról, alapadatairól.

A vízkészletjárulék fizetési szabályaira az adózás rendjéről szóló törvény, valamint az adóigazgatási rendtartásról szóló törvényt kell alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy ahol a törvény adóhatóságot említ, ott vízügyi hatóságot kell érteni alatta.⁶³

5. Konklúziók

A vizekre vonatkozó jogi szabályozás interdiszciplináris jellegű, több jogágot is érintő – mint agrárjog, pénzügyi jog, polgári jog, közigazgatási jog, alkotmányjog – hatalmas joganyagot foglal magában. Szabályozása szerteágazó, az egységes jogértelmezés ezért nehézkes, azonban már megindult a kohézió a szabályozás tekintetében, és ebben nagy segítséget nyújt a Nemzeti Vízstratégia. Tanulmányomban bemutattam, hogy a vizek tulajdonjogának szabályozása több ponton is tartozik a pénzügyi jog körébe, mint például a vizek nemzeti vagyonba – állami és önkormányzati tulajdonba - való tartozásának témaköre, a vizekre vonatkozó szabályozás, a vízgazdálkodás pénzügyi jogi kérdései, a vizek hasznosításának szabályai, vagy éppen a vízhasználat közterheinek szabályozása, akár bírságok (felszín alatti vízvédelmi bírság, csatornabírság), akár járulék (vízkészletjárulék) formájában.

⁶² Vgtv. 15/C. §.

⁶³ Vgtv. 15/E. § (2)-(3) bek.

A víznek, mint a legféltettebb kincsünknek erőteljes védelemben kell részesülnie, és ennek kulcs eleme, biztosítéka a vizek állami tulajdonban tartása, a vízzel való pazarlás megállítása, az állami kontroll biztosítása, és a társadalom közös szükségleteinek a figyelembe vétele. A víz tulajdonjogi szabályozása is heterogén, több ponton egységesítésre szorul.

A vízjogba tartozó fogalmak heterogének, egységesítést érdemelnek, és a vizek hova tartozásának szabályait sem egyszerű megállapítani.

A víz hasznosítása egyre gyakrabban felmerülő és egyre divatosabb téma, hiszen a víz életető elemünk, aminek védelme kiemelt figyelmet igényel. A szabályozás álláspontom szerint sokrétű, egyszerűsítést igényelne, és összefogottabb megoldásokat. A bírságok nem visszatartó erejűek, és a bejelentetlen hasznosításnak nem szabnak gátat.

A problémák előremutató szabályozását, stratégiáját tartalmazza a Nemzeti Vízstratégia, amely az utat kijelölte, azonban a víz védelme közös érdekünk, így mindenki, mint felhasználó sokat tehet érte. A Nemzeti Vízstratégia a problémákat feltérképezte, intézkedési tervet tartalmaz, amelyben a stratégiai cél meghatározott. A jogi szabályozásban az út előttünk áll, hosszúnak mutatkozik, de érdemes végigmenni rajta a közérdek védelmében.

Irodalomjegyzék

1. kormány.hu (2017) Nemzeti Vízstratégia (Kvassay Jenő Terv), http://www.kormany.hu/download/6/55/01000/Nemzeti_Vizstrategia.pdf. [2018.12.01.]
2. Lentner Cs (2017) Az új magyar állampénzügyi rendszertan – az Alaptörvénnyel összefüggésben, *Új Magyar Közigazgatás* 10(Közpénzügyi Különszám), pp. 1–7.
3. Lentner Cs (2019) *Önkormányzati pénz és vagyongazdálkodás*, Dialóg Campus, Budapest
4. Nagy Z (2013) *Környezeti adózás szabályozása a környezetpolitika rendszerében*, Miskolci Egyetem, Miskolc
5. Nagy Z (2016) Különadóztatás és díjmegállapítás, in: Horváth M. T & Bartha I, szerk., *Közszolgáltatások megszervezése és politikái-Merre tartanak*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, pp. 287–292.
6. Nagy Z (2017) The Regulation of Environmental Taxes in Hungary, in: Ruszkovszky E, szerk., *Nature-Resource and Ecological Payments in the Countries of the Central and Eastern Europe*, Izdatelnij Dom BGU, Voronezh, pp. 32–46.
7. Szilágyi J E (2011) Vízjog: a vizek tulajdonának és használatának főbb magyar előírásai a nemzetközi tendenciák tükrében, *Sectio Juridica et Politica, Miskolc* 29(2), pp 595–622.
8. Szilágyi J E (2013) *Vízjog – Aktuális kibívások a vizek jogi szabályozásában*, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc
9. Szilágyi J E (2014) A magyar víziközmű-szolgáltatók integrációja jogi nézőpontból, *Pro Futuro* 3(1), pp. 144–149.
10. Szilágyi J E (2015) A mezőgazdasági öntözéssel összefüggő egyes jogi problémákról, *Miskolci Jogi Szemle* 10(1), pp. 41–49.
11. Szilágyi J E (2017a) Aktualitások a mezőgazdasági vízjog köréből, in: Gellén K, szerk., *Honori et virtuti*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, pp. 427–433.
12. Szilágyi J E (2017b) Mezőgazdasági vízjog, in: Szilágyi J E, szerk., *Agrárjog*, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, pp. 127–136.
13. Szilágyi J E (2018) *Vízszemléletű kormányzás – vízpolitika – vízjog*, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc
14. Szilágyi J E, Baranyai G & Szűcs P (2017) A felszín alatti vízkivételek liberalizálása az Alaptörvény és az európai uniós jog tükrében, *Hidrológiai Közöny* 97(4), pp. 14–23.
15. Szűcs P & Illyés Cs (2019) Groundwater – an invisible natural resource, *Journal of Agricultural and Environmental Law* 14(26), pp. 302–307, doi: 10.21029/JAEL.2019.26.299